

Lapsi- ja  
perhepalveluiden  
muutosohjelma

HALLITUKSEN  
KÄRKIHANKE



Teemme yhdessä lasten, nuorten ja perheiden hyvää arkea

**Etelä-Pohjanmaan LAPE**

# Lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) tausta ja prosessimalli Etelä-Pohjanmaalla

Etelä-Pohjanmaan LAPE Toimintakulttuurin muutos  
– LAVA -työryhmä (2018)

# Mitä lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on?

## ● Lapsivaikutusten arviointi

- tehdään lapsiin (0-18v) kohdistuvissa päätöksissä, toimenpiteissä ja asioissa
- edesauttaa lapsen oikeuksien toteutumisen
- voidaan varautua etukäteen päätöksen seurauksiin
- arvioidaan etukäteen, mitä hyötyjä ja haittoja päätöksillä / toimenpiteillä on lapsille
- mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun ja parhaan mahdollisen ratkaisun löytymisen
- tekee päätöksistä läpinäkyviä, vaikuttavampia ja perusteltuja: tiedetään mistä päätetään
- selkeyttää, millaista tietoa lapsista ja päätöksen vaikutuksista on päätöksenteon taustalla
- auttaa varmistamaan, että niukat resurssit käytetään mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja tarpeenmukaisesti
  - Lapsilla pitää olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, sillä **vaikutusten arviointia ei voi tehdä ilman lapsia ja heidän asiantuntemustaan.**

Taustalla aina: lapsen oikeudet, osallisuus ja koottu tietopohja

# Lapsivaikutusten arviointi perustuu seuraaviin lakeihin:

- **Lapsen oikeuksien sopimus** (SopS 59 ja 60/1991).
- **Perustuslaki 2 §** kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen
- **Kuntalaki** velvoittaa kuntia pitämään huolta siitä, että kuntalaisilla on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan
- **Hallintolaki 3 §:** Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset
- **Hallintolaki 41 §:** Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten (asianosaiskuulemisesta on oma säännöksensä) elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta
- **Terveydenhuoltolaki 11 §:** Kunnan ja sairaanhoitopiirin on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.

(Honkanen Kati, THL)

# Lapsivaikutusten arviointi perustuu seuraaviin lakeihin:

- **Sote-järjestämislakiehdotuksen 7 § (HE 15/2017):** Päätösten vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon kunnan eri toimialojen päätöksenteossa.
- **Sote-järjestämislakiehdotuksen 8 § (HE 15/2017):** Maakunnan on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätösten vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen
- **Maankäyttö- ja rakennuslaki 9 §:** Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus.
- Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.
- **Varhaiskasvatustutkimuslaki 9 b §:** Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.
- **Perusopetuslaki 21 §:** Opetuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin . Vastaava säännös lukioiden osalta on lukiolain 16 §:ssä ja ammatillisen koulutuksen osalta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 126 §:ssä.

(Honkanen Kati, THL)

## YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

---

- Voimaan 1989, Suomi ratifioi eli [otti osaksi lainsäädäntöä 1991](#).
- Neljä yleisperiaatetta – muista ainakin nämä!
  - Yhdenvertaisuus
  - Lapsen edun ensisijaisuus
  - Oikeus elämään ja kehittymiseen
  - Lapsen näkemyksen kunnioittaminen
- Lisäksi muun muassa:
  - Oikeus riittävään elintasoon
  - Oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan.



## ● Lapsen edun ensisijainen harkinta

- Tarkoitetaan lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattujen oikeuksien mahdollisimman täysmääräistä toteutumista
- Lapsen edun ensisijaisuus kaikissa lapsia koskevassa toiminnassa: sosiaalihuolto, tuomioistuin, hallintoviranomaiset, lainsäädäntö
- Lapsen etua arvioitaessa huomioidaan lapsen näkemykset, identiteetti, perhesuhteiden ylläpitäminen, lapsen huolenpito, suojelu ja turvallisuus, oikeus terveyteen, oikeus koulutukseen

## ● Yhdenvertaisuus / syrjimättömyys

- Samat oikeudet lapsen ominaisuuksista tai huoltajien ominaisuuksista riippumatta
- Autetaan voittamaan eriarvoistavat tekijät

## ● Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen

- Kehittymisessä huomioitava ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys
- Hoiva ja huolenpito
- Oppiminen ja onnistuminen: kotona, koulussa ja yhteisössä
- Aktiivinen toimijuus: leikki, harrastaminen, liikunta

## ● Lapsen näkemyksen kunnioittaminen eli oikeus tulla kuulluksi

- Mahdollisuus vaikuttamiseen ja vastuun kantamiseen: koulu ja muut toiminnan ja kehittymisen yhteisöt
- Lapsella ei pakkoa tai velvollisuutta käyttää tätä oikeutta
- Lapsi tarvitsee tietoa osallistumisen tueksi, mihin vaikuttaa
- Ei tarkoita, että lapsella olisi päätäntävaltaa

Lähde: Kallio Reetta, Lastensuojelun Keskusliitto 2018

# Lapsen arvioinnin prosessimalli 2018

Etelä-Pohjanmaa

# Lapsivaikutusten arviointimalli (LAVA)

(0-18 v.)



## 1. TUNNISTA TARVE

- Vastuussa henkilö, jota asia tulee valmisteltavaksi
- Tuennalla lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja -ajankohta
- Tuennalla asiantuntijien lausunnolla olevat lait ja asian erityispiirteet



**EI lapsivaikutuksia**

- PERUSTEELLISEN arvioinnin
- VÄHÄISEN lapsien edun huomioon ottamista
- SEURAAVA ARVIOINTI tarpeen myöhemmin vaiheessa

**ON lapsivaikutuksia**  
TEE LAVA

**LITTEET**

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelun prosessi
- 3. Lapsivaikutusten arvioinnin kartoitus
- 4. Lapsivaikutusten arvioinnin kuvailevat vaikutukset
- 5. Lapsivaikutusten arvioinnin päätös

## 2. SUUNNITTELE PROSESSI

- Ota muut tahot työntekijöihin mukaan
- Suunnittele prosessin aikataulu, vastuut, tehtävät ja mikä tieto tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. olemassaolevat vaihtoehdot)
- Muista, mikä lapsiryhmän vaikutukset kohdistuvat
- Suunnittele, kuka on mukana missä kysymisissä. Valitse monipuolista. Huomioi osallisuuden osallisuus
- Tiedota kohdeyhteisöä



**LITTEET**

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelun prosessi
- 3. Lapsivaikutusten arvioinnin kartoitus
- 4. Lapsivaikutusten arvioinnin kuvailevat vaikutukset
- 5. Lapsivaikutusten arvioinnin päätös

## 3. KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE

Kokoa olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat. Toteuta suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohdeyhteisö(mä)t mukaan.



**LITTEET**

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelun prosessi
- 3. Lapsivaikutusten arvioinnin kartoitus
- 4. Lapsivaikutusten arvioinnin kuvailevat vaikutukset
- 5. Lapsivaikutusten arvioinnin päätös

## 4. KUVAILE VAIKUTUKSET

Tiivistä ja koosta tieto. Kuvaile vaikutukset tiedon perusteella

- millaisia vaikutuksia päätösvalintoihin
- huomioi myönteiset, kielteiset tai neutraalit vaikutukset sekä vaikutukset lapsen oikeuksiin ja lapsen hyvinvointiin osa-alueisiin

Tee lapsivaikutusten arvioinnin perustuvat suositukset päätöksentekoa varten



**LITTEET**

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelun prosessi
- 3. Lapsivaikutusten arvioinnin kartoitus
- 4. Lapsivaikutusten arvioinnin kuvailevat vaikutukset
- 5. Lapsivaikutusten arvioinnin päätös

## 5. TEE PÄÄTÖS TIEDOTA, SEURAA

Tee päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.

Tiedota päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viiteryhmät.

Seuraa päätöksen vaikutuksia.



**LITTEET**

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelun prosessi
- 3. Lapsivaikutusten arvioinnin kartoitus
- 4. Lapsivaikutusten arvioinnin kuvailevat vaikutukset
- 5. Lapsivaikutusten arvioinnin päätös





## LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMALLI (LAVA) / Etelä-Pohjanmaa (0-18V.)

1 TUNNISTA TARVE	2 SUUNNITTELE PROSESSI	3 KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE	4 KUVAILE VAIKUTUKSET	5 TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA
<p><b>Vastuussa</b> henkilö, jolle asia tulee valmisteltavaksi.</p> <p><b>Tunnista</b> lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja laajuus.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p><b>ON lapsivaikutuksia</b> →TEE LAVA</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p><b>Ei lapsivaikutuksia</b> →PERUSTELE, miksi ei tehdä →VARMISTA lapsen edun huomioiminen →SEURAA JA ARVIOI tarve myöhemmin uudelleen.</p> </div> <p><b>Tunnista</b> asian/toiminnan taustalla olevat lait ja asian erityiskysymykset.</p>	<p><b>Ota muut</b> tahot/työntekijät mukaan.</p> <p><b>Suunnittele</b> prosessi: aikataulut, vastuut, tehtävät ja määrittele tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. päätösvaihtojen hahmottaminen).</p> <p><b>Huomioi</b>, mihin lapsiryhmiin vaikutukset kohdistuvat.</p> <p><b>Suunnittele</b>, keneltä, mitä ja miten kysytään. Valitse menetelmä. Huomioi eri lapsiryhmien osallisuus.</p> <p><b>Tiedota</b> kohderyhmiä.</p>	<p><b>Kokoa</b> olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat.</p> <p><b>Toteuta</b> suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohderyhmä(t) mukaan.</p>	<p><b>Tiivistä ja koosta</b> tieto.</p> <p><b>Kuvaile</b> vaikutukset tiedon perusteella.</p> <p><b>Tee</b> lapsivaikutuksen arviointiin perustuvat suositukset päätöksen tekemiseksi.</p>	<p><b>Tee</b> päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.</p> <p><b>Tiedota</b> päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viiteryhmät.</p> <p><b>Seuraa</b> päätöksen vaikutuksia.</p>
<p><b>LIITTEET</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve</li> <li>Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida</li> <li>Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus</li> <li>Taustalla vaikuttavat lait</li> <li>Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet</li> </ol>	<p><b>LIITTEET</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta</li> <li>Päätösvaihtoehtojen muodostaminen</li> <li>Mitä ja mistä taustatietoa kerätään</li> <li>Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä</li> <li>Esimerkki, kuinka kertoa lapsille LAVA:sta</li> <li>Esimerkki tiedotteesta</li> </ol>	<p><b>LIITTEET</b></p> <p>Ei liitteitä</p>	<p><b>LIITTEET</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakeisto</li> <li>Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti</li> </ol>	<p><b>LIITTEET</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Esimerkki päätösehdotuksesta</li> <li>Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille</li> </ol>

# 1. TUNNISTA TARVE

1

TUNNISTA  
TARVE

- **Milloin lapsivaikutusten arviointi tulee tehdä?**
  - Suoraan / epäsuoraan 0-18-vuotiaita
  - Isoa joukkoa 0-18-vuotiaita
  - Pientä joukkoa, mutta joka on erityisasemassa/ haavoittuva ryhmä
  - Kun asia on uusi eikä ole olemassa valmiita malleja
  - Kun päätös on vaikea tai mahdoton perua
  - Kun asia on kiistanalainen tai se herättää ristiriitaisia tulkintoja
  - Jos päätöksen vaikutukset ovat pysyviä tai pitkäkestoisia
  - Jos asia on osa laajempaa vaikutusketjua
  - Jos asialla on yhteisvaikutuksia muun valmisteilla olevan tai voimassa olevan päätöksen/toiminnan kanssa
- **Mikä lapsiryhmä on kohteena, onko siihen liittyviä erityiskysymyksiä?**
- **Tehdäänkö suppea vai laaja arviointi?**
  - Laaja: jos asia koskettaa suurta osaa lapsia/ikäluokkaa, päätettävästä asiasta ei ole tietoa tai mallia entuudestaan, asia herättää ristiriitoja
  - Suppea: päätettävästä asiasta on olemassa entuudestaan malleja, tietoa löytyy paljon, se ei herätä tunteita tai kyseessä on pienempi asia
- **Tiedosta asian/ päätöksen taustalla olevat lait ja asian kannalta merkittävät seikat**

## LIITTEET

1. Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve
2. Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida
3. Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus
4. Taustalla vaikuttavat lait
5. Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

## 2. SUUNNITTELE PROSESSI

2

### SUUNNITTELE PROSESSI

- Ota keskeiset tahot mukaan **kumppaniksi**
- **Tehkää suunnitelma** etenemisestä ja prosessista:
  - aikataulut, tehtävät ja vastuut ym.
- **Hahmottakaa**, millaisia päätösvaihtoehtoja muodostetaan päätettävästä asiasta
- **Listatkaa**, millaista tietoa asiasta on jo olemassa? Huomioi LTH –tutkimukset, kouluterveyskysely, barometritieto
- Päätettävä asia huomioiden, **suunnitelkaa**:
  - Keneltä, mitä ja miten kysytään (huomioi päätettävän asian kannalta keskeiset muut tarpeelliset tiedonlähteet tai henkilöt)
  - Miten lapset ovat osallisena (tiedontuotannossa, jota ei ole olemassa) ja huomioi erityistarpeet ja lapsiryhmien katvealueet → hyödynnä lasten lähellä olevat ammattilaiset
- **Tiedottakaa** kohderyhmiä

#### LIITTEET

6. Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta
7. Päätösvaihtoehtojen muodostaminen
8. Mitä ja mistä taustatietoa kerätään
9. Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä
10. Esimerkki, kuinka kertoa lapsille **LA-**  
**VÄ**sta
11. Esimerkki tiedotteesta

### 3. KARTOITA, KERÄÄ JA KUULE

3

KARTOITA,  
KERÄÄ TIETOA JA  
KUULE

- **Palaa** siihen, millaista tietoa on jo olemassa:
  - Kerää ja kokoa tämä tieto (esim. talous-, käyttäjä- tai tilastotiedot, tutkimus- ja kokemustieto)
- **Muista huomioida** asian kannalta keskeiset tiedonlähteet
- **Kysy ja ota** lapset osalliseksi:
  - Muista lapsiystävällinen menetelmä ja lapsiystävälliset tavat
  - Huomioi lapsen kasvuympäristö tiedonlähteenä ja auttamassa tiedon keräämisessä
  - Selvitä aina lapselle, mihin asiaan on vaikuttamassa,
    - Huomioi, pystytkö muokkaamaan tai soveltamaan Alajärvellä tehtyä pohjaa/esitystä. Tiedustelut: [hanna.luoma-aho@alajarvi.fi](mailto:hanna.luoma-aho@alajarvi.fi)

## Esimerkiksi seuraavia asioita on pohdittu pilotointien yhteydessä:

- ✓ Mitkä ovat lasten ja mitkä aikuisten asioita?
- ✓ Milloin lapsia pitäisi kuulla?
- ✓ Haluavatko lapset liikaa jos kysymme heiltä?
- ✓ Toistavatko lapset vain vanhempien näkemyksiä?
- ✓ Mitkä ovat hyviä tapoja kuulla lasta? (Lapsilähtöisten menetelmien kehittäminen tärkeää!)
- ✓ Miten lasten tuottamaa tietoa analysoidaan?
- ✓ Miten lapsia osallistetaan valmisteluun ilman, että aiheutetaan heille huolta tulevasta (miten paljon lapsille voidaan kertoa valmisteltavista asioista)?
- ✓ Miten lasten näkemyksiä hyödynnetään päätöksenteossa?

→ Moniin kysymyksiin ei ole löydetty yhtä yhteisesti jaettua ”oikeata” vastausta, vaan eri toimijoilla on ollut erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä.

## 4. KUVAILE VAIKUTUKSET

4

KUVAILE  
VAIKUTUKSET

- **Koosta ja tiivistä tieto**
- **Huomioi ja tunnista** ennakkotiedon perusteella lapsiryhmät, joihin kohdistuu negatiivisia vaikutuksia (huomioi heikommassa asemassa olevat ryhmät)
- **Vertaile ja kuvaile vaikutuksia**
  - arvioitaviin kysymyksiin
  - lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin
  - lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin (vaikutukset lapsen etuun, lapsen näkemysten kunnioittamiseen, lapsen oikeuteen kasvuun, kehitykseen ja hengissä säilymiseen sekä lapsen syrjimättömyyteen) ajatuksella - millaisia:
    - myönteisiä – neutraaleja – kielteisiä vaikutuksia?
    - lyhyen aikavälin – pitkän aikavälin vaikutuksia?
    - ennakoidut – ennakoimattomat vaikutukset
- **Tee yhteenveto ja suositukset**

### LIITTEET

12. Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakkeisto
13. Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti

## 5. TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA

5

TEE PÄÄTÖS,  
TIEDOTA  
SEURAA

- **Tee päätösehdotus/päätös** perusteluineen
- **Osoita** päätösehdotuksessa **yhteys** lapsivaikutusten arviointiin
- **Tiedota** päätöksentekoprosessista ja päätöksestä lapsia, perheitä sekä mukana olleet kohde- ja viiteryhmiä
  - Huomioi lapsiystävälliset tavat lapsia tiedottaessa
- **Seuraa** päätöksen vaikutuksia

### LIITTEET

14. Esimerkki päätösehdotuksesta
15. Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille

# LISÄTIETOA & LÄHTEET

- **Lapsivaikutusten prosessimalli ja liitteet / Etelä-Pohjanmaa.** Etelä-Pohjanmaan LAPE Toimintakulttuurin muutos – LAVA -työryhmä (2018). <http://uusiep.fi/tutustu/hankkeet/#etela-pohjanmaan-lape-hanke>
- **Lapsivaikutusten prosessimalli ja liitteet / Etelä-Pohjanmaa. Prezi esitys** <https://bit.ly/2QzYMdP>
- **Lapsivaikutusten arviointi.** THL. [https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen\\_tueksi/miten\\_arvioida/lapsivaikutusten\\_arviointi](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi)
- **Ohjeistus tukemaan lapsivaikutusten arviointia (2018).** Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136377>
- **Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi.** Tarkastelussa lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä ja esimerkkejä lapsivaikutusten arvioinneista. Ruuska, Tupu; Itkonen-Ratilainen, Mari; Harju-Kivinen, Raija; Honkanen, Kati (2018) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136961/LAVA\\_selvitys\\_valmis\\_.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136961/LAVA_selvitys_valmis_.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- **Lapsivaikutusten arviointi-koulutus,** YouTube video Ira Custodio Unicef (2018): <https://youtu.be/nON4-II3nqI> kohdasta 20:30
- **Ohjeita ja näkökulmia lapsivaikutusten ennakoarviointiin kunnan päätöksenteossa.** Unicef. <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/Ohjeita+lapsivaikutusten+ennakoarviointiin+kunnan+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksenteossa+lokakuu2015.pdf>
- **Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa Ohjeistus.** [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA\\_ohjeistus\\_2015\\_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)
- **Lapsivaikutusten ennakoarviointi prosessina –ohje.** MLL. <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/08/11123946/Lapsivaikutusten-ennakoarviointi-prosessina-MLLn-ohje-11.9.18.pdf>
- **Lapsivaikutusten koulutus - ilmainen verkkokurssi.** Oppimaa ja Esa livonen: <https://www.oppimaa.fi/kurssi/lava-lapsivaikutusten-arviointi/>
- **Johdatus Lapsivaikutusten arviointiin.** MLL, Esa livonen: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/12/04135809/Johdatus-lapsivaikutusten-arviointiin-MLL-4.12.18.pdf>





**Lapsi- ja  
perhepalveluiden  
muutosohjelma**

**HALLITUKSEN  
KÄRKIHANKE**

*Teemme yhdessä lasten, nuorten  
ja perheiden hyvää arkea*

**LAPE**

# **Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 2017-2018**

## **Toimintakulttuurin muutos**

**Työryhmän jäsenet, joilta voit pyytää apua:**

Hautamäki Pekka, nuorisotoimenjohtaja (Seinäjoki)

Korkeaniemi Johanna, hiippakuntas sihteeri (Lapuan hiippakunta)

Luoma-aho Hanna, varhaiskasvatuspäällikkö (Alajärvi)

Niemi Pauliina, sivistysjohtaja (Teuva)

Palomäki Anu, koordinaattori (MLL Pohjanmaan piiri)

Talvitie Raija, kaupunginpuutarhuri (Lapua)

Toivonen Tarja, hoitotyönjohtaja (LLKY)

Romppainen Auli, hanketyöntekijä (EP LAPE)